

# FIIA 9/2017 COMMENT

Marco Siddi  
Ulkopoliittinen instituutti

## Euroopan komission ja Gazpromin kartellikiista: kohti sopuratkaisua

Euroopan komissio on hyväksynyt venäläisen kaasuyhtiön Gazpromin aikeet muuttaa monopolistista toimintaansa itäisessä Keski-Euroopassa. Toimet helpottaisivat Euroopan energiamarkkinoiden yhdentymistä, ja kiistan ratkaisuehdotus korostaa EU:n ja Venäjän energiasuhteiden kaupallista luonnetta.

Euroopan komissio ja venäläinen energiayhtiö Gazprom saavuttivat maaliskuussa alustavan sovun kartellikiistaan, joka oli alkanut vuonna 2012. Komissio epäili tuolloin, että Gazprom hyväksikäytti määräävää markkina-asemaansa johtavana kaasuntoimittajana kahdeksassa itäisen Keski-Euroopan maassa (Virossa, Latviassa, Liettuaassa, Bulgariassa, Unkarissa, Puolassa, Tšekissä ja Slovakiassa). Komissiolla on velvollisuus seurata EU:n kilpailusääntöjen noudattamista, ja sillä perusteella komissio aloitti tutkinnan Gazpromin toimista. Huhtikuussa 2015 komissio lähetti kilpailukomissaari Margrethe Vestagerin aloitteesta Gazpromille virallisen kirjelmän.

Komission mukaan Gazprom oli käyttänyt määräävää markkina-asemaansa väärin kolmella tavalla. Ensinnäkin yhtiö oli kirjannut toimitussopimuksiinsa alueellisia rajoituksia, jotka estivät kaasuntoimitukset maiden rajojen yli ja siten pirstaloivat EU:n sisäisiä kaasumarkkinoita. Toiseksi yhtiön epäiltiin markkinoiden pirstaloitumisen turvin laskuttaneen Bulgarialta, Viroilta, Latvialta, Liettualta ja Puolalta epäreiluja hintoja. Hinnoittelu perustui osittain Gazpromin tapaan linkittää kaasun hinnat toimitussopimuksissa yhteen öljytuotteiden hintojen kanssa.

Kolmanneksi Gazpromia syytettiin siitä, että yhtiö oli edellyttänyt Bulgarialta ja Puolalta kaasuntoimistusten ehtona erillisiä sitoumuksia maiden kaasuputki-infrastruktuurin hallinnasta tai siihen pääsystä.

Muodolliset neuvottelut kartellikiistan ratkaisemiseksi alkoivat syyskuussa 2015. Neuvotteluissa edettiin merkittävästi, vaikka EU:n ja Venäjän laajemmat suhteet olivat jännittyneet. Kuluvan vuoden maaliskuussa komissio ilmoitti olevansa tyytyväinen niihin Gazpromin sitoumuksiin, joita yhtiö oli tehnyt vastatakseen komission huoliin. Sidosryhmät voivat kommentoida Gazpromin aikeita toukokuun alkupäiviin saakka. Sen jälkeen komissio voi tehdä asiasta päätöksen, mikä tekee Gazpromin sitoumuksista laillisesti sitovia.

Gazprom on luvannut poistaa sopimuksistaan kaikki esteet sille, että kaasu virtaa vapaasti itäisen Keski-Euroopan maiden rajojen yli. Yhtiö on sitoutunut edesauttamaan alueellisten markkinoiden yhdentymistä myös lisäämällä kaasuntoimintuksia Baltian maihin ja Bulgariaan. Näillä mailla ei toistaiseksi ole kaasuyhteyksiä EU-naapureihinsa. Lisäksi Gazprom aikoo muuttaa sopimuksia niin, että niissä taataan kilpailukykyiset kaasun hinnat. Ne on määrä sitoa Länsi-Euroopan kaasu-kaupan solmukohdissa eli hubeissa

maksettuihin hintoihin. Hubeissa markkinakilpailua on enemmän, ja siksi hinnat heijastavat laajempia markkinatrendejä. Yhtiö on lupautunut myös olemaan käyttämättä markkina-asemaansa hyötyäkseen kaasuputkien hallinnasta.

Gazpromin lupaukset käyvät yksiin komission päähuolenaiheiden kanssa. Mitä todennäköisimmin yhtiö otti sovitteluvan asenteen, jotta voisi välttää sakot ja pitkän oikeusjutun, jonka lopputuloksesta ei olisi ollut takeita. Lähitulevaisuudessa Gazprom säilyttää asemansa EU:lle tärkeänä kaasuntoimittajana. Gazpromin ja EU:n keskinäisriippuvainen kaupallinen suhde on sujuva, jos erimielisyydet kyetään ratkaisemaan neuvotteluin pitkien oikeusprosessien sijaan. EU voi yhä langettaa Gazpromille rahallisia rangaistuksia, jos yhtiö rikkoo sitoumuksiaan. Komissio voi antaa yhtiölle sakon ilman velvollisuutta todistaa, että yhtiö on rikkonut EU:n kilpailusäädöksiä. Sakon suuruus voi olla jopa kymmenen prosenttia yhtiön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta.

Komission mukaan Keski- ja Itä-Euroopan kaasumarkkinoiden tehokas kilpailu riippuu sekä EU:n kilpailulainsäädännön toimeenpanosta että kaasutoimitusten monipuolistamiseksi tehdyistä sijoituksista, hyvin muotoillusta EU-

Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4
PL 400
00161 Helsinki
Puhelin
(09) 432 7000
Fax
(09) 432 7799

[www.fiia.fi](http://www.fiia.fi)

*Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.*

*Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.*

ja kansallisen tason lainsäädännöstä sekä sen toimeenpanosta. Toisin sanoen jäsenmaiden on suunnattava varoja energiantuontinsa monipuolistamiseen tarvittavaan infrastruktuuriin, jotta maat voivat saada energiaa nykyistä halvemmalla. Toinen vaihtoehto on, että jäsenmaat nopeuttavat siirtymistään uusiutuviin energianlähteisiin.

Joissain tiedotusvälineissä on spekuloitu sillä, että komission positiivinen reaktio Gazpromin sitoumuksiin voisi avata tien uusille Gazpromin vetämille hankkeille, kuten Nord Stream 2 -kaasuputkelle. Kartellikiistan ratkaisu ei kuitenkaan ole kytköksissä Nord Stream 2:een (se ei ollut komission tutkinnan kohteena), vaikka ratkaisu varmasti johtaakin nykyistä sopuisampiin energiasuhteisiin. Kartellikiista ei liity myöskään EU:n ja Venäjän suhteiden poliittiseen kehitykseen, eikä kiistaa pidä siihen liittää. Tällainen kytkös heikentäisi EU:n kilpailusääntöjen puolueettomuutta ja uskottavuutta.

Komission ja Gazpromin kartellikiistaa koskeva sopu on molempien osapuolten näkökulmasta myönteinen asia, sillä EU ja Venäjä ovat energiakysymyksissä toisistaan riippuvaisia. Energia on yksi harvoista EU:n ja Venäjän suhteiden strategisista osa-alueista,

joita pakotteet eivät tähän saakka ole horjuttaneet. Sopimus osoittaa, että energiakauppa voi myös pysyä kauppallisten suhteiden alueella, vaikka EU:n ja Venäjän suhteet ovatkin olleet poliittisessa kriisissä Ukrainan konfliktin jälkeen.

Vaikka energiakaupasta ei ole poliittisen kriisin ratkaisijaksi, energiakaupan jatkuminen osoittaa, että käytännöllinen yhteistyö tietyillä strategisilla alueilla on edelleen mahdollista. Toisaalta tällaisen sektorikohtaisen yhteistyön positiivisia vaikutuksia ei tule yliarvioida. Poliittisten ja aseellisten jännitteiden uusi eskaloituminen voisi kumota ne nopeasti.